

DE VERDEDIGING VAN DE KUST
 =====

VAN NOORD-VLAANDEREN VANAF 1300 (4e vervolg)
 =====

door Lic. Maurits Coornaert.

11. De Periode Maximiliaan van Oostenrijk.

Hertog Karel de Stoute sneuvelde in 1476 bij Nancy. Zijn eenentwintigjarige dochter Maria volgde hem op. Lodewijk XI maakte al gauw gebruik van de zwakheid van de Hertogin om zijn verzwakte positie te herstellen. Reeds hetzelfde jaar viel hij de zuidergrenzen van de Nederlanden aan. Boven zagen we dat zijn kaperschepen reeds sedert 1473 tegen de Vlaamse vissers optraden en de Vlaamse handelsvloot beroofden.

Het Vrije maakte in het voorjaar van 1478 het plan opnieuw een afweervloot uit te rusten. Schepenen reden op 12 april "te Heyst, omme aldaer te sprekene metten ghemeenen stiermans nopender der contributie, van dat sy ghelden ende contribuieren souden met die van Oosthende aengaende den schepe van oorloghen" (1).

Maria van Burgondië had op 11 februari 1477 de vissers van een bijzondere belasting vrijgesteld: "dat men af ende te nieuten doe de twee scellinghe zes penninghe grooten, die men ontfaet up elc last harincx, commende binnen Vlaenderen, dwelk men heedt sheeren ghelt" (2). Het blijkt dat de bedoelde tol toch verder geïnd werd. Het Vrije protesteerde daartegen; vooral omdat ook de vissers, die op de konvoischepen dienden, getroffen werden. Schepenen van het Vrije spraken op 3 mei in de Grote Raad te Brussel "nopende sheeren ghelde, daerinne dat men de vrylaten, wonende te Wilravensyde, te Heys ende elders belasten wilde niet ieghenstaende dat hemlieden dat quycte ghescholden hadde gheweest by

onse gheduchte ionckvrouwe, overmidts dat sy ter zee dienden te heuren costen (3).

Maximiliaan van Oostenrijk, die in 1477 met Maria van Burgondië gehuwd was, kon in juli 1478 een bestand met Frankrijk afsluiten (4). Toen verschenen Friese rovers voor de kust. De stad Brugge zocht medewerking met Zeeland om de schade aan de koopvaardij te doen ophouden. Afgevaardigden voeren naar Middelburg om te onderzoeken hoe men "de roovers, die hem zeyden Vryezen zynde ende ligghende voor tZwin ter Sluus" zou wegstrijgen (5).

In het najaar van 1479 hernamen de Fransen de vijandelijkheden op zee. Franse schepen drongen door tot Hoekse, waar ze aanzienlijke verwoestingen aanrichtten. Het Vrije vergaderde op 31 oktober "omme dat tydynghen commen waren, dat de Fransoysen groote schade deden in den Houc"; en op 1 november "ter cause van der loopinghen, quetsen ende grieven, die de Fransoysen dede ten Houcke". Men stuurde naar alle kanten brieven "omme tvolc haestelic te ghereodene" (6).

Enige tijd later werden Heistse vissers door Franse rovers meegevoerd. Toch eiste de ontvanger van hen de gewone belasting. Schepenen van het Vrije kwamen op 28 februari 1480 tussen "te Lisseweeghe, omme te helpen verlycken zeker gheschil uutstaende den visschers van Heys, ghevanghen in Vranckerycke, of een zide, ende Ian f. Jacques Goossins, als ontfanghere vander zettinghe ende pointinghe aldaer, of andre zyde" (7).

Daarna ontstond betwisting aangaande de bemanning van een konvooschip. Op 26 juli discussieerde het Vrije met Brugge en Nieuwpoort, "de welke hem beclaechden van eeneghen vrylaten van Wilravensyde, die in ghebreke waeren van eenen man te leverenne int convoierscip". Het Vrije bekwam dat Raverside zelf zijn man mocht aanduiden (8).

Zoals gewoonlijk vorderde het uitrusten van vreedschepen helemaal niet. De Vier Leden van Vlaanderen hielden op 26 februari 1481 te Gent een vergadering met vertegenwoordigers van Duinkerke, Oostende, Nieuwpoort en Raverside, "omme up ghestelt te hebbene scepen van oorloghen ter zee ter preservacie ende bescermenesse vanden visschers ende andere varende ter zee" (9).

Tenslotte moesten de Stad Brugge en het Brugse Vrije samen maatregelen nemen tegen de Fransen, "dewelke met vele scepen van oorloghen ter zee waren, ende den aermen visschers vele scaden deden". Er werd "gheordonneert dat men zekere vreedschepen upstellen zoude omme de visschers te conducere" (10). Voordat de geplande konvooschepen klaar geraakten, sloten Lodewijk XI en Maximiliaan van Oostenrijk een bestand (11).

Toen Maria van Burgondië in 1482 verongelukte, waren de Leden van Vlaanderen niet bereid om Maximiliaan als regent te erkennen. Aan-vankelijk moest deze laatste zich uit Vlaanderen terugtrekken. In 1484 begon Maximiliaan een tegenoffensief vanuit Zeeland en Brabant. Vanuit Antwerpen bedreigde hij met een vloot de kust van Noord-Vlaanderen (12). Schepenen van het Vrije stonden op 28 maart "te Gaternesse omme aldaer te vernemene wat scepen van oorloghen dat daer an commen waren" (13).

De stad Brugge, die de ziel van de weerstand tegen Maximiliaan was, spande zich bijzonder in om het Scheldefront te verdedigen. Jan van Riebeke werd op 25 augustus naar Sluis gestuurd "omme t reeden van zekere scepen met volcke, ende die te legghene te Chaeftinghe ter bewaernesse vanden lande" (14).

Ondertussen teisterden zeeroovers de handelsschepen vóór de Zwinmonding. Afgezanten van Brugge reden op 4 november 1484 naar Gent om "provisie te ghecrighene up zekere zeeroovers, die den vremden coopman, verzouckende de havene ter Sluus, vele groote scade deden" (15). Het Vrije rustte twee oorlogsschepen uit: "betalinghe... ter cause vanden utreedene, van 2 scepen van oorloghe ghe-naemt huen, uute ghereet by dien vanden Vryen" (16).

In januari 1485 richtten de Zeelanders aanvallen tegen de kust van het Oost-Vrije. Het Vrije legerde troepen op de bedreigde punten. Vanaf 28 januari lagen "serganten" te Schoondijke en te Groede (17). Toen Wulpen geplunderd was, kreeg Kadzand versterkingen: "betalinghe ghedaen angaende de saudeniers, die ghelegghen hebben in Cadsant". De ontvanger betaalde o.a. "55 serganten, die die van Cadsant ghesonden waren vanden capitein van der Sluus hemlieden te baten, als Wulpen verbarrede" (18).

Na de raid op Wulpen werd overal in het Oost-Vrije de oorlogstrom geroerd. Er werden mannen gelegerd "up tcasteel van Wyt de Vischs te Coxyde"; er werd bevolen "tvolc te vergaderen te Ian Weytens iegghens de Zeelanders", en "een waechuus te makene t Papenhavene" (19). De ontvanger noteerde verder een uitgave "van eenen waechuse te maken staende ter Couderyen up de zee, daer de wakers vanden ambochte van Oostkerke ende van Ghaternesse hemlieden berghede van couden ende van natten" (20).

Ondanks alle voorzorgen landden Zeelanders tijdelijk op Kadzand en te Groede. Een bode bracht het bericht "als tvolc van wapene up sloughen te Ian Weyte ende quamen naer Groede, naer dat zy ghesyn hadden voor Cadsant" (21). Kort daarna meldde een andere bode "datter scepen van oorloghen up te zee wae-

ren omme te landen ten Hasegarse" (22). Toen werd in allerijl ook de westoever van het Zwin versterkt. In deze sektor voerde het Vrije artillerie aan om ont-schepingspogingen te beletten.

De ontvanger heeft de uitgaven voor het laatstgenoemde front ondergebracht by de rubriek "betalinghe ghedaen te Heys ende ten Hasegarse van diversche on-costen van saudeniers ende artillerye". Pieter Debey, hoofdman van Heist, verschoot 28 pd. 2 sch. 6 d. par. "van poedre, steenen ende loot gheorboirt tHeys ende ten Hasegarse". Jan Schynckel voerde 100 propfen naar Heist. Van 3 tot 17 maart 1485 lagen mannen "ten Hasegarse ende te Heys". De laatste betalingspost vormt het betalen van 8 sch. per dag aan "Iacob van Poperinghe de trompette, van dat hij te Heys ghelegghen heift 8 daghen" (23).

De oorlogsinspanningen van het Brugse Vrije wogen niet op tegen de militaire macht van Maximiliaan. Geholpen door Duitse troepen kon hij in juni 1485 Brugge en Sluis tot overgave dwingen. De rust was tijdelijk hersteld in het graafschap Vlaanderen (24).

Het volgende jaar teisterden de Franse zeeroovers opnieuw de Vlaamse vissers. Vertegenwoordigers van Oostende, Nieuwpoort en het Brugse Vrije reisden op 13 augustus 1486 naar Mechelen, om van de Kanselier "provisie te vercrighene iegghens den Fransoysen ter zee ter confirmacie vanden visschers" (25). Daarna droeg Robrecht Devulder "zeker lettren van plackaten an die van Heys, Cnocken ende Wilravenssyde, annopende den uutreedene vanden scepen van oorloghe ter zee" (26).

We weten niet of er schepen en hoeveel schepen er werden uitgereed. Het is echter een feit dat de stad Brugge in de zomer van 1487 bescherming van konvooschepen voor het komende haringseizoen vroeg. Ze stuurde op 28 juli schepe-nen naar Mechelen om van Keizer Maximiliaan te bekomen "dat de coopliden, die uut varen zoude te haringhe, vry gheleede zullen moghen hebben ter bewaernesse van den visschers" (27).

Immers de Franse oorlogsschepen namen een steeds dreigender houding aan. Het vrije vergaderde op 5 augustus met de Kanselier en met Filips van Kleef, Heer van Ravestein, om hen op de hoogte te brengen "van zekere niemaren van den zee cost" (28). Na deze samenkomst trof het Vrije afweermaatregelen. Op 6 aug. onderhandelde het "met zekere stierlieden van Heys up de voorseyde maren" (29), en reden schepenen naar alle ambachten langs de kust "omme aldaer nieuwe wake te ordonneerene" (30).

Maar het graafschap Vlaanderen kon er nog niet toe komen om Maximiliaan definitief als Regent te aanvaarden. Het verzet hernam toen de Keizer op 5 februari 1488 te Brugge door de ambachten gevangen genomen werd. Terwijl Maximiliaan vastgehouden zat, bedreigden zijn troepen het graafschap van alle zijden. F. van Kleef bezette Sluis en sloot het Zwin af (31).

Het Brugse Vrije hield algemene mobilizatie om al zijn grenzen te verdedigen, nl. de oostgrens tegen de troepen van de Keizer, die vanuit het Gentse opdrongen; de zuidwestgrens tegen het Westland, dat niet akkoord ging met de houding van het Vrije; de zee grens tegen de Zeelanders. Hieronder behandelen we niet het geheel van de oorlog tegen Maximiliaan. We vestigen vooral de aandacht op de krijgsverrichtingen langs de kust en langs het Zwin.

De Heer van Lichtervelde was "capitein generaal vanden Vryen". Schepenen van het Vrije stonden op 21 maart 1488 "te Wendunen, omme aldaer te vergaderene de hooftmannen vanden Noordvrye, metgaders Antheunis Pieraerts, capitein int Noordvrye, dat zy de wake lancx der zee verstercken zouden, ende goede wake doen zouden te paerde ende te voet". Op 23 maart kreeg A. Pieraerts opdracht "dobbele wake" te houden (32).

Er werden troepen gelegerd op de strategische punten. Schepenen waren op 3 april "ter Doest omme in ghescrijften te stellene de serganten vanden Noordvrye, dewelke gheordonnert waren te legghene ten Hasegarse of daer omtrent (33). Op 8 april vergaderde het kollege van het Vrije om een plaatsvervanger voor A. Pieraerts te zoeken: "omme een hoeft ende capitein te stellene int Noordvrye, ende was Aernoud Vanderstalle ghestelt, omme met 50 ghesellen te ligghene te Blanckeberghe sluis omme te wederstaene de vianden" (34).

In de verdediging van de westoever van de Zwinmonding vormde Heist opnieuw het steunpunt. Daar voerde Mondsrant van Rokeghem het bevel. Zijn "trompette" was Victor Vandenberghe. Het Vrije had M. van Rokeghem opgedragen "capitein te zyne int noorde ende te treckene te Heys, omme aldaer hoeft te zyne van 150 gheselle van oorloghen, die daer laghen, ende t passage daer te bewaren ieghens de vianden ende quaetwillende vande lande" (35).

Op 11 april werd een bode gezonden naar "Heys, omme zekere tydinghe ende maren te vernemene vanden scepen, die in de zee waren". De volgende dag werd Pieter Bale "ghezonden te Heys met ghelde ende met buspoedre an Mondserant van Rokeghem" (36). Toch zou de vijand een landingpoging te Heist uitgevoerd hebben. Schepenen van het Vrije reisden op 26 april "te Heys, omme te vernemene of de vianden daer upgheslegghen waren, also de maren ghinghen" (37).

In mei 1488 werd Maximiliaan vrijgelaten, nadat hij onder eed beloofd had de aftocht van alle vreemde troepen te zullen bevelen. Na de vrijlating brak de Keizer dadelijk zijn eed. Als gevolg daarvan schaaarde de kapitein van Sluis, F. van Kleef, zich aan de zijde van Brugge (38).

Troepen van Maximiliaan veroverden daarna het kasteel van Middelburg bij Moerkerke en vormdenzodoende een bedreiging voor het Zwin. De stad Bugge wilde troepenversterkingen legeren te Sluis, en onderhandelde daartoe met F. van Kleef "noopende den inbringhene vanden 100 personen saudoyeren ter bewaernesse vander stede vander Sluus" (39).

Het Vrije hield op 4 juni een bespreking "up de deffencie vanden noord-quartiere, ende zonderlinghe omme te wederstaene t upcommen vanden vianden duer tZwin, tusschen der Sluus ende den Damme" (40). Twee dagen later kregen enkele ambachten van het Noord-Vrije bevel manschappen te sturen, om "te legghene up tslot te Lembeke, ter bewarenesse vanden Zwene ieghens de vianden" (41).

Het Vrije organiseerde verder de verdediging van het Zwin. Het kollege sprak op 26 juni "nopende der bewarenesse van der vaert tusschen den Damme ende Muenkereede ieghens t inbreken vanden vianden" (42). Brugge en het Vrije besloten Damme door middel van een kunstmatige overstroming te verdedigen, nl. door in het begin van juli "t insteken van der Zueghe byden Damme" (43).

Ondertussen vielen Franse kapers Vlaamse vissersvaartuigen aan. Op 6 juli stuurde het Vrije een bode "ten Damme an Ioos Vandendamme, omme van hem te vercryghene zekere brieven nopende den vanghene van zekere visschers, ghevanghen by den Franchoisen up de zee" (44).

De omgeving van Monnikerede bleek de zwakste plek te zijn. Het Vrije verstuurde op 16 juli "zekere placcaten nopende der bewarenesse vanden passage te Muenekereede" (45). De volgende dag sprak het kollege over "t onderhoud van Noel Vandenweerde in de stede van Philipsvan Moerkerke met 100 mannen te Muenekereede". De Ambachten van het Noord-Vrije moesten elk een deel ervan leveren (46).

De troepen van Maximiliaan poogden in de buurt van Monnikerede het Zwin over te steken. Afgezanten van het Vrije stonden op 25 juli "te Muenekereede omme te vernemene of de vianden overe gheweist hadden" (47). Twee dagen later spraken ze "met mynen heere van Peenen te Muenekereede, omme hem te tooghene tpassage ende de ondiepte vanden watere aldaer, ende omme met hem te adviserene de fortifficatie aldaer noodsakelic ghedaen te zyne ieghens de vianden" (48).

Op 4 augustus bevonden zich opnieuw schepenen "te Muenekereede omme aldaer te passerene de reveuen vanden 50 ghesellen daer ligghende onder den bastaert Commun, capiteyn vanden noordquartiere" (49).

Het vijandelijke garnizoen van Middelburg bleef het Zwin en de omgeving van Sluis bedreigen. Het Vrije bereidde de herovering van het kasteel voor. Op 4 september kwamen schepenen "te Muenekereede, omme te segghene den bastaerd Commun, dat hy haestelicke met zynen volcke van oorloghen trecken zoude naer Middelbuerch, daer hy vinden zoude mr Philips van Cleven ende andere capiteinen" (50).

Het westelijke front werd niet verwaarloosd. In deze soktor steunden Franse hulptroepen de strijd tegen Maximiliaan. Op 20 september begaven afgevaardigden van het Vrije zich te Oostende bij de "capitain vanden Franchoisien, omme van hem te wetene, of hy met zynen volke te Middelkerke ligghen wilde, daer hy ghelegghen hadde, of niet" (51). Andere schepenen beijverden zich in de omgeving van Stalhille "omme tvolc te doen treckene t Oosthende" (52).

De stad Oostende werd vanuit de zee door de vijand bedreigd met inname. Het Vrije reageerde met op 24 september schepenen te zenden naar "diversche prochien int Noortvrye, omme tvolc vanden noorden te vergaderne... te zendene t Oosthende, de welke ghesommeirt waeren vanden vianden" (53).

Het beleg van Middelburg werd actief doorgevoerd. Het Vrije stuurde op 24 september overal in het Oost-Vrije plakaten "dat alle wecrachtoghe mannen vanden Oostvryen ghewapent trecken zouden te Middelbuerch... dat alle de ghue-
ne, die met spaden ende hauweelen wercken consten, dat zy ter stont trecken zouden te Middelbuerch" (54). Vier dagen later werd te Brugge gemeld "dat myn-
heere van Peenen de stede ende tcasteel van Middelbuerch inghenomen hadde"(55).

Na de inname van Middelburg werd de verdediging van Oostende verder uitgebreid. Schepenen van het Vrije stonden op 4 oktober in de genoemde stad om te zien "hoe men de stede van Oosthende best zoude moghen fortificieren, ende ooc hoe vele volcx van oorloghen men daer zoude moeten legghen" (56). Op 21 november gingen ze in de parochies rond Oostende pioniers lichten en "beweghe-
ne t Oosthende" (57).

In het voorjaar van 1489 werd het zeefront nog meer versterkt. Op 22 maart hield de "bastaert Commun" schouwing van "10 ghesellen van oorloghen, die met hem gheordneert waeren te gaen ligghene in garnisoene te Heys" (58). Te Oostende waren reeds versterkingen aangelegd. Schepenen van het Vrije reden op 31 maart naar Oostende "omme te ziene t ghedelf" (59).

Anderzijds waren reed sedert enige tijd onderhandelingen tussen Vlaanderen en Engeland aan de gang. Eindelijk werd op 3 april een handelsverdrag gesloten. Het vrije handelsverkeer tussen beide landen werd voor vier jaar gewaarborgd. Handelsschepen mochten wapens en artillerie aan boord hebben om zich te verdedigen, maar deze niet aan wal brengen. De veiligheid van de vissers werd verzekerd. Indien een vissersvaartuig verplicht was een haven van de andere partij binnen te lopen, zal de bemanning goed behandeld worden.

De handelsbetrekkingen waren op 1 augustus 1478 hernomen. Alle gevangenen die sedert die dag gemaakt waren, werden zonder losgeld te betalen vrijgelaten. Buitgemaakte schepen werden teruggegeven voor zover het handelsschepen waren. Het verdrag bevat verder een aantal punten die reeds in vroegere overeenkomsten voorkwamen (60).

Het bovenstaande verdrag bood aanvankelijk weinig nut omwille van de oorlogstoestand langs de Vlaamse kust. Dwingend was toen de verdediging van het zeefront. Het Vrije besprak op 13 april "de bewaernesse van Oosthende, ende zonderlinghe up tstic van 120 mannen, daer inne begrepen 40 pyonniers, die ghe-raemt waeren te legghene t Oosthende". Te Blankenberge lagen mannen onder het bevel van Taillefer Vilein. Deze was tevens kapitein van de pioniers van het Vrije (61).

Een nieuw gevaar verscheen. Oorlogsschepen vanuit Brabant zouden in het Oost-Vrije landen. Het Vrije nam op 22 april kennis van "zekere maren datter scepen van Andworpen commen waren int Oostquartier voor tlandt, ende dat by dien nood was die vanden oosten te laten wetene dat zy toe saghen" (62).; en op 26 april kwam het bericht "van zekere scepen van oorloghen, die landen wilden te Gaternessen" (63).

Als gevolg van de oorlog te land, heerste er ook op zee geen veiligheid. Midden de heersende verwarring schonden vissers van Raverside het akkoord met Engeland. Het Vrije kreeg op 11 juni te bespreken het geval van "zekeren Inghelschen ghearresteert by zekeren vrylaten van Wilravensyde" (64).

Het Vrije versterkte de verdediging van de sluis van Blankenberge en van de omgeving, en zond daarom Taillefer Vilein "met 50 ghesellen t Uutkercke" (65) Totdantoe hadden Franse troepen de weerstand van het Brugse Vrije tegen Maximilian gesteund. Doch in augustus begonnen ze zich uit de strijd terug te trekken. Het Vrije stelde twee man aan, die op 3 augustus 1489 "trocken met zeker ghesellen van oorloghen Franchoisen van Brugghe tot Heys, omme hemlieden te guydene ende daer te scepe te gane" (66).

De strijdkrachten van het Brugse Vrije konden de strijd niet langer volhouden en legden stilaan de wapens neer. Doch de stad Brugge bleef weerstand bieden. Zij trachtte nog de vloot in te zetten. Het toenmalige stadsbestuur zond op 5 september afgevaardigden naar Sluis "anden capiteynen vanden scepen van oorloghen" (67)., en op 10 september "te Blanckeberghe, Heys ende up den zeecant omme te vernemene wat scepen up de zee waren" (68).

Korte tijd daarna namen de Duitse troepen van de Graaf van Nassau de stad Damme in, en omsingelden ze Brugge. Nadat op 29 november te Damme een verdrag gesloten was, gaf Brugge zijn tegenstand op (69). Langzamerhand hernam het handelsverkeer op het Zwin. Maar de Noordzee was nooit helemaal veilig. Steeds loerden ~~er~~ ~~zee~~rovers, hetzij uit Engeland of Frankrijk, hetzij uit een oostelijk land.

De Vlaamse zeehandel had vanzelfsprekend erg geleden onder de oorlogstoestand van de laatste jaren. Toen de vrede hersteld was, poogde Brugge de handelsbetrekkingen met de landen van overzee weer aan te knopen. Een gezantschap van 20 personen, bestaande uit o.a. afgevaardigden van Brugge en van Graaf Nassau, vertrok op 18 januari 1494 naar Engeland. Ze werden eerst opgehouden te Duinkerke en "moesten nemen in huerlieder scip, ende te huerlieder coste, zekere menichte van lieden van oorloghe, thuerlieder deffencie ieghen den scepe van oorloghe vande Deynen, die hemlieden verwachtende waeren ter zee" (70).

N o t a 's :

1. Reg. Vrije nr 214, Rek 1477-78, f° 46 v°
2. S A Gent, Cart. Zwarte Boek (1476), f° 10 v°
3. Reg Vrije nr 214, Rek 1477-78, f° 59 r°
4. Geschied. Vlaand. IV, p 20
5. St Br Rek, 1478-79, f° 169 r°
6. Reg. Vrije nr 216, Rek 1479-80, f° 19 v°
7. idem, idem, f° 24 r°
8. idem, idem, f° 31 r°
9. idem, nr 217, Rek 1480-81, f° 53 v°
10. idem, idem, f° 46 v°
11. Geschied. Vlaand. IV, p 22
12. idem, idem, p 22
13. Reg. Vrije nr 221, Rek 1483-84, f° 3° r°
14. St Br Rek, 1483-84, f° 146 v°
15. idem, Rek 1484-85, f° 120 r°
16. Reg. Vrije nr 222, Rek 1484-85, f° 157 r°
17. idem, idem, f° 150 r°
18. idem, idem, f° 153 v°
19. idem, idem, f° 152 r°

20. Reg. Vrije nr 222, Rek 1484-85, f° 153 r°
21. idem, idem, f° 153 r°
22. idem, idem, f° 156 r°
23. idem, idem, f° 156 r°
24. Geschied. Vlaand. IV, p 33
25. Reg. Vrije nr 223, Rek 1485-86, f° 59 r°
26. idem, idem, f° 107 v°
27. St Br Rek. 1486-87, f° 134 v°
28. Reg. Vrije nr 224, Rek 1486-87, f° 40 v°
29. idem, idem, f° 41 r°
30. idem, idem, f° 41 r°
31. Geschied. Vlaand. IV, p 40
32. Reg. Vrije nr 226, Rek febr-sept 1488, f° 9 v°
33. idem, idem, f° 11 v°
34. idem, idem, f° 15 r°
35. idem, idem, f° 92 v°
36. idem, idem, f° 44 v°
37. idem, idem, f° 45 r°
38. Geschied. Vlaand. IV, p 40
39. St Br Rek. maart-aug. 1488, f° 121 v°
40. Reg. Vrije nr 226, Rek. feb-sept 1488, f° 18 r°
41. idem, idem, f° 18 v°
42. idem, idem, f° 20 r°
43. idem, idem, f° 21 r°
44. idem, idem, f° 47 v°
45. idem, idem, f° 21 v°
46. idem, idem, f° 21 v°
47. idem, idem, f° 49 r°
48. idem, idem, f° 23 r°
49. idem, idem, f° 24 r°
50. idem, idem, f° 28 v°
51. idem, nr 227, Rek. 1488-89, f° 102 v°
52. idem, idem, f° 103 r°
53. idem, idem, f° 104 r°
54. idem, idem, f° 104 r°
55. idem, idem, f° 105 r°
56. idem, idem, f° 106 r°
57. idem, idem, f° 112 r°
58. idem, idem, f° 121 v°
59. idem, idem, f° 123 r°
60. S A Gent, Charters Stad Gent nr 772, p 277 (1867)
61. Reg. Vrije nr 227, Rek 1488-89, f° 125 r°
62. idem, idem, f° 126 r°
63. idem, idem, f° 126 v°
64. idem, idem, f° 130 r°
65. idem, idem, f° 133 v°
66. idem, idem, f° 188 r°
67. St Br Rek. 1488-89, f° 114 r°
68. idem, idem, f° 144 v°
69. Geschied. Vlaand. IV, p 45
70. Cham Comptes nr 32547, St Br Rek 1493-94, f° 156 v°

12. Het Eerste Kwart van de 16e Eeuw.

Totnogtoe hebben we ondervonden dat het Graafschap Vlaanderen geen vaste oorlogsvloot bezat. Slechts in zeer dringende nood werden enkele **afweerschepen** uitgerust, nl. wanneer de koopvaart of de visserij al te erg schade leden. De lezer heeft zelf begrepen hoeveel moeite het kostte om twee of drie oorlogssche-
pen klaar te krijgen. En dit minieme getal bewapende vaartuigen kunnen we be-
zwaarlijk een vloot noemen.

Maar de Nederlanden beschikten wel over een admiraal, die belast was met de verdediging van de kustprovincies Holland, Zeeland en Vlaanderen. In 1507 trachtte hij de Vlaamse vissers te doen bijdragen tot het onderhoud van zijn vloot. Afgevaardigden van de stad Brugge reisden op 10 november naar Mechelen "up de begheerte vanden admirael van der zee, de welken heffen ende ontfanghen wilde een croone van elc last haryncx, die ancommen zoude binnen Vlaenderen"(1)

In 1519 ontstonden moeilijkheden tussen de Hanzasteden en Denemarken, aangaande de vaart doorheen de Sont. Ook Vlaamse vissers op de Noordzee hadden te lijden van de Deense oorlogsvloot. Afgezanten van de Vier Leden, van Duinkerke, Nieuwpoort, Oostende en andere kustplaatsen begaven zich op 23 augustus naar Brussel om met de landvoogdes Margareta van Oostenrijk te spreken "ter causen vanden prinse ende beletten, ghedaen ter zee den visschers vanden harynghe byden scepen van orloghen vanden coninc van Denemarke" (2). Er werd haar "te kennen ghegeven, hoe datter inde Noordzeede waren zekere scepen van oorloghe, als waerby den toecommende teylt vanden harync ghescepen es verloren te gane" (3).

Zoals vroeger de Hertogen van Burgondië weinig belang schenen te hechten aan het vissersbedrijf langs de Vlaamse kust, zo ook kwam er nu geen steun van uit Mechelen. Terwijl het Graafschap Vlaanderen wachtte op beschermmaatregelen vanwege het landsbestuur, verliep het haringseizoen van 1519, en ook dit van 1520.

In het voorjaar van 1521 besloot het Graafschap Vlaanderen zelf zes oorlogssche-
pen als bescherming tegen de Deense kapers op zee te sturen. De Vier Leden zouden alvast met de uitrusting van één konvooschip beginnen. Het kol-
lege van het Brugse Vrije onderhandelde op 23 maart met de vissers van Ravers-
ide, Wenduine, Heist en "andere sciplieden uutghereet thebbene, ende te wetene
hoe vele ende by wat middele" (4).

De genoemde instantie overlegde op 8 april met Brugge wie men als kapitein zou plaatsen "up tscip van die vanden Vier Leden ghecocht ende uutghereet ter oorloghe" (5). Het Vrije besprak op 15 april de uitrusting, de artillerie en de bevoorrading van het bedoelde konvooschip. De volgende dag vonden de schepen een kapitein in de persoon van Sebastiaen de Rop, die door de stad Gent aanbevolen was (6).

De admiraal van de Nederlanden stelde de Heer van Rasseghem aan als bevelhebber van de Vlaamse oorlogsvloot in wording. S. de Rop, kapitein van het éne oorlogsschip, scheen niet bijzonder opgezet met het aanstellen van een kapitein-generaal. Vertegenwoordigers van het Vrije haastten zich op 29 april naar Sluis "omme Sebastiaen de Rop, capitein gheordonneirt int scip, byden Vier Leden slands van Vlaanderen uutghereed, te vertooghene dat mynheere van Raasseghem by mynen heere den admirael ghestelt was capitein generael van de zes scepen van Vlaenderen, ende dat hy hem houden ende bliven wilde int voorseide scip vanden Leden" (7).

De kustgemeenten vertoonden weinig geestdrift om opnieuw zelf geld en manschappen ter beschikking te stellen. Het Vrije en Brugge trachtten in de vergadering van 1 juli de kuststeden te brengen tot "t uutreeden van hueren scepen voor dese ieghenwoordeghe maent" (8). Ondertussen had S. de Rop reeds ontslag genomen als kapitein van het konvooschip. Immers op 15 juli hield men te Brugge overleg, "aldaer Cornelis Rycx, scippere vanden scepe vanden Leden, verlaten was ende Hans Scoemakere in zyne stede ghestelt" (9).

Terwijl de kustgemeenten meeizaam trachtten een afweervloot voor hun vissers tot stand te brengen, verbonden Keizer Karel en de Koning van Engeland zich tot een oorlog tegen Frankrijk. Onmiddellijk voelde Vlaanderen, zowel ter zee als te land, de weerslag van de vijandelijkheden. Het bleek nodig de Vlaamse kust in het oog te houden om landingspogingen van Franse kaapvaarders te beletten. Schepen van het Vrije riepen op 19 februari 1522 de hoofdmanen van Zuienkerke, Uitkerke, Lissewege, Dudzele, Heist en Knokke samen te Lissewege, en bespraken met hen "hoemen van nyeux zoude moghen waken, waer ende met hoeveele personen" (10).

Er werd tijdig aan het komende haringseizoen gedacht. Het Vrije, Brugge en de zeesteden vergaderden op 11 augustus "omme t uutreeden vanden scepe van oorloghe naer de maent van septembre ende up t convoieren vanden scepen, die ten haringhe varen zouden". Het kan niet anders of ondertussen hadden de Leden

van Vlaanderen reeds een paar schepen klaargemaakt, want het Vrije kwam op 25 augustus samen "omme Gheeraerdt Stragiers, capitein vanden scepen andwoorde te scrivene, hoe hy hem reghelen zoude int convoyeren vanden buussen (11) varende ten haringhe" (12).

Er werd een andere taktiek in de strijd ter zee aangenomen. Men zou niet alleen de eigene visserij beschermen tegen Franse zeeroovers, maar ook de Franssen zelf verhinderen de haringvangst te beoefenen. Het landsbestuur zette de Vlaamse kuststeden aan om de oorlogsvloot uit te breiden. Men vergat echter rekening te houden met de financiële toestand. Het Vrije en Brugge confercerden op 3 september over "t vertooch ende verzouc van die van Dunkercke, van hemlieden onghemoeyt te latene meer eeneghe scepen van oorloghen uute te roedene, ghemerct dat sy de costen daer an clevende niet en vermochten te draghene" (13).

Beide instanties werden enkele dagen later door de Landvoogdes nogmaals aangespoord om "scepen van oorloghen van Vlaenderen te continuerene, omme de Franssoysen te muegghen belettene ten haringhe te visschene" (14). Als gevolg van de wenk van hogerhand waren het Vrije en Brugge op 20 september aan het onderhandelen "metten ghedeputeirden vanden steden vander zeecost nopende t uutreedden vanden scepen van oorloghen omme te belettenen tvisschen ende haryncvaert vanden Franssoysen" (15).

De vissers van Ravenside en van Heist werden altijd beschouwd als goede kenners van de zee. Het Vrije raadpleegde hen opnieuw aangaande de taktiek, die men in de zee­strijd zou volgen. De ontvanger betaalde op 17 oktober "Pauwels Heindrycx, voetloopere, over zynen sallaris van, by laste vander wet, brieven ghedregghen thebbene an zomeghe visschers ende stierlieden van Heys ende Walravensyde, die omboden waren omme met hemlieden te communicquierne upden haryncvaert ende scepen van oorloghe, daerinne hy vachierde twee daghen" (15bis)

De zaak van de "scepen van oorloghen, diemen van doevorts uut reeden zoude omme de bewaernesse vanden frontieren vanden lande", liet de Vlamingen niet meer los. Op 23 december waren de schepenen van het Vrije en van Brugge zover dat ze konden "coopene zekere artillerie om te legghen up de scepen van oorloghen, diemen uutreedde ter zee ende provisie van victaillen te helpen te sorghene". Ze mochten zich gelukkig achten, wanneer ze op 1 januari 1523 het resultaat van hun inspanningen overschouwden, nl. "t uutreedden ende victaillieren vanden drie scepen, diemen doen uutzand ter bewaernesse vanden frontieren" (16).

Verder zullen we zien dat er in 1522, 28.000 gulden aan de oorlogsvloot besteed werden. Maar werd deze som bijgedragen door het gehele graafschap, of door de zeesteden alleen?

Inmiddels woedde de oorlog op het Artesische front. Karel V liet uit het eiland Walcheren, dat als basis voor de Spaanse vloot diende, versterkingen aanrukken. Zodra het kollege van het Brugse Vrije iets hoorde over troepenbewegingen, greep het onmiddellijk in om ervoor te zorgen dat zijn onderdanen zo weinig mogelijk schade van het vreemde soldatenvolk te lijden hadden. Bode Anthonis Merchiers werd op 12 december 1522 gestuurd "ter Nieuwer havere ende Boechoute, omme te vernemene of daer eeneghe Spaengnaerts knechten van oorloghen uut Zeelandt overghecommen waren" (17).

Twee dagen later werd het Vrije officieel vanwege de Regentes op de hoogte gebracht door twee gezanten, die "ghesonden waren ande wet omme zekere quantiteit van Spaengnaerden, die ghecommen zouden hebben uut Zeelandt, te doen passerene duer t Vrije naer Arye" (18). De rekening 1522-23 vertelt verder geen woord over de tocht van de Spanjaarden vanuit Walcheren naar Ariën (Aire) aan de Leie. Het kan niet anders of ze werden inderhaast per schip naar Duinkerke of Grevelinge overgezet.

Met de aangevoerde troepen leverde Keizer Karel succesvolle gevechten. Nadat hij enkele zware slagen aan het Franse leger toegebracht had, trok hij enige afdelingen van het zuidelijke front weg. Hij wilde ze op Walcheren hergroeperen. Hugo de Gramez, goeverneur van Vlaanderen, maande op 18 januari '23 per brief het Brugse Vrije aan "datmen ghereedscepe maken zoude omme t passagie van zekere Spaengnaerts die van Aryen commen zouden naer Zeelandt" (19). Het Vrije nam dan uitgebreide voorzorgsmaatregelen, die we hieronder dag voor dag zullen volgen.

Het kollege stuurde dadelijk bode Jakob Jakobs "te Dunkercke, Berghen ende Burburch, omme te vernemene naer de Spaengnaerden, diere ghecommen zouden hebben van Aryen naer Zeelandt" (20). De schepenen bedachten een plan om de ongenode gasten zeer vlug kwijt te geraken. Ze zouden burgemeester Jan Vandergracht en schepen Jan Degryse naar Duinkerke zenden om daar te "helpen beleedene, dat men de voornoemde Spaenghaerts daer zoude moghen embarqueren naer Zeelandt" (21). Maar de brief van de goeverneur bepaalde dat de troepen langs de kust naar Nieuwerhaven zouden marcheren.

Tenslotte zond men op 19 januari J. Vandergracht "naer Oosthende ende Nieuwpoort, omme de voorsaide Spaengnaerts te verwachtene, die ten scrivene van

mynen heere den gouverneur commen zouden van St. Omaers naer der Nieuwer havere (22). De ontvanger noteert verder dat J. Degryse op 21 januari "ghetrocken es ter Nieuwpoort, omme aldaer te verbeydene de woornoemde Spaengnaerts, ende hemlieden te helpen gheleedene duer tland naer Sluus of Nieuwerhavene" (23).

De gouverneur had de Heer van Izegem aangesteld om de Spaanse troepen van St-Omaars naar de oever van de Westerschelde te begeleiden. Toch zond het Vrije zijn eigen mannen om de vreemdelingen aan de grens van het Vrije, d.i. aan de IJzer te Nieuwpoort, op te vangen en zonder veel rellctjes doorheen het land te bewegen.

Jan degryse die op 21 januari te vroeg naar Nieuwpoort gereisd was, werd op 26 januari opnieuw uitgestuurd "ter Nieuwpoort ende Oostdunckerke by myn heere van Iseghem, die last hadde de Spaengnaerden te convoyerene, ende bleef byden voorseiden heere van Iseghem ter beschermenesse ende adresche vanden supposten vanden lande". Bode Merlijn de Fruytier voegde zich de volgende te Nieuwpoort bij J. Vandergracht "omme de Spaengiaerden te helpen convoyerene"(24)

Toen de vreemde soldaten op het punt stonden het Brugse Vrije te betreden, stuurde het kollege op 28 januari een brief naar J. Vandergracht om hem te vragen "dat hy der wet adverteren wilde hoe vele Spaengiaerden datter quamen naer Zeelandt, hoe zy hemlieden hadden inde passaigen, ende wat passaigen zy in meeninghe waren te nemene, omme daer up provisie van vichtaillen te voorsiene"(25)

De bode keerde vliegenvlug terug met de gevraagde inlichtingen. Op 29 januari 1523 liet het schepenkollege levensmiddelen voeren naar Oostende voor de 600 à 700 "Spaengnaerts, commende van Aryen omme te reysen naer Zeelandt" (26). Op dezelfde dag reden reeds drie schepenen "naer Blackeberghe omme de voorseide Spaengiaerden te gheleedene duer tVrije naer der Sluus" (27).

Terwijl de afgevaardigden te Blankenberge de weg effenden voor de vreemde soldaten, reisde M. De Fruytier "met haesten naer der Sluus omme scepen te huerene". Daar huurde hij vier "huen" (28) en zes veerboten, die de volgende dag d.i. op vrijdag 30 januari, naar Heist voeren om de Spanjaarden in te nemen. Maar de troepen weigerden in te schepen. De boten moesten onverrichterzake naar Sluis terugkeren.

Mathys Loonis, Michiel Ghysebrecht en de weduwe Jan Pauwels ontvingen elk 12 sch. par., omdat zy op 30 januari "met hueren scepen vander Sluus te Heys voeren, omme de Spaengnaerden inne te nemene, die niet embarquieren en wilden, ende by dien weder keeren moesten". De ontvanger betaalde ook "Michiel Vinc

mynen heere den gouverneur commen zouden van St. Omaers naer der Nieuwer havere (22). De ontvanger noteert verder dat J. Degryse op 21 januari "ghetrocken es ter Nieuwpoort, omme aldaer te verbeydene de woornoemde Spaengnaerts, ende hemlieden te helpen gheleedene duer tland naer Sluus of Nieuwerhavene" (23).

De gouverneur had de Heer van Izegem aangesteld om de Spaanse troepen van St-Omaars naar de oever van de Westerschelde te begeleiden. Toch zond het Vrije zijn eigen mannen om de vreemdelingen aan de grens van het Vrije, d.i. aan de IJzer te Nieuwpoort, op te vangen en zonder veel rellotjes doorheen het land te bewegen.

Jan degryse die op 21 januari te vroeg naar Nieuwpoort gereisd was, werd op 26 januari opnieuw uitgestuurd "ter Nieuwpoort ende Oostdunckercke by myn heere van Iseghem, die last hadde de Spaengnaerden te convoyerene, ende bleef byden voorseiden heere van Iseghem ter beschermenesse ende adresche vanden supposten vanden lande". Bode Merlijn de Fruytier voegde zich de volgende te Nieuwpoort bij J. Vandergracht "omme de Spaengiaerden te helpen convoyerene"(24)

Toen de vreemde soldaten op het punt stonden het Brugse Vrije te betreden, stuurde het kollege op 28 januari een brief naar J. Vandergracht om hem te vragen "dat hy der wet adverteren wilde hoe vele Spaengiaerden datter quamen naer Zeelandt, hoe zy hemlieden hadden inde passaigen, ende wat passaigen zy in meeninghe waren te nemene, omme daer up provisie van vichtaillen te voorsiene"(25)

De bode keerde vliegensvlug terug met de gevraagde inlichtingen. Op 29 januari 1523 liet het schepenkollege levensmiddelen voeren naar Oostende voor de 600 à 700 "Spaengnaerts, commende van Aryen omme te neysen naer Zeelandt" (26). Op dezelfde dag reden reeds drie schepenen "naer Blackberghe omme de voorscide Spaengiaerden te gheleedene duer tVrije naer der Sluus" (27).

Terwijl de afgevaardigden te Blankenberge de weg effenden voor de vreemde soldaten, reisde M. De Fruytier "met haesten naer der Sluus omme scepen te huerene". Daar huurde hij vier "huen" (28) en zes veerboten, die de volgende dag d.i. op vrijdag 30 januari, naar Heist voeren om de Spanjaarden in te nemen. Maar de troepen weigerden in te schepen. De boten moesten onverrichterzake naar Sluis terugkeren.

Mathys Loonis, Michiel Ghysbrecht en de weduwe Jan Pauwels ontvingen elk 12 sch. par., omdat zy op 30 januari "met hueren scepen vander Sluus te Heys voeren, omme de Spaengnaerden inne te nemene, die niet embarquieron en wilden, ende by dien weder keeren moesten". De ontvanger betaalde ook "Michiel Vinc

scippere... dat hy svrindaechs metten anderen scippers theys om niet was", alsmede zes Sluizenaren, die elk met hun veerboot "tHeys om niet" gekomen waren(29)

Toen het bleek dat de Spanjaarden te Heist zouden blijven logeren, zond het Vrije op 30 januari Jan van Roden "tArye by mynen heere den grave van Gaveve, omme te vernemene watmen sculdich was den capiteyn Courout ende zyn gheselschipspaenghaerts, ende by wat middele dat mense zoude mueghen doen vertrecken uutten Vryen (30).

Het beste middel om te beletten dat het regiment soldaten te Heist aan het plunderen sloeg, was hen spoedig voorzien van eten en drinken. Het Vrije leverde hen op 31 januari enkele tonnen wijn en 125 "haringhen onder nat ende drooghe", en een bakker van Sluis werd met 100 witte broden "ghesonden te Heys ter sustentacie vanden capitainen vanden voornoemden Spaengnaerts (31).

Terwijl het bovenbedoelde regiment langs de kust trok, splitste een compagnie zich af van het gros en kwam te Sluis aan. J. Jacobs reisde op 29 en 30 januari "met den Spaenghaerts, die van Aryen quamen t Oosthende, te Blanckenberghe, tHeys ende ter Sluus". M. de Fruytier en J. Jacobs arriveerden op 31 januari te "Sluus ende vandaer naer Heys, omme de voorseide Spaengnaerden te helpen beweghene" (32).

De Spaanse soldaten schenen geen aanstalten te maken om vanuit Sluis verder te trekken en begonnen de bevolking lastig te vallen. Op 2 februari gaf het Vrije zijn vertegenwoordigers te Sluis opdracht, "omme te convoyerene de voornoemde Spaengiaerden naer Zeelandt, ende van hemlieden te weten waer de zelve Spaengiaerden waren, omme te voorsiene ende remedierene ten ruutheden, die zy den supposten deden" (33).

Op zijn bijeenkomt van de volgende dag sprak het schepenkollege "met eeneghe capiteynen, die noch omtrent vichtich of tsestich Spaengnaerden achterbrochten, verzouckende gheconvoyeert te woese". Het hoorde ook het rapport van zijn afgevaardigden, die met de goeverneur onderhandeld hadden "omme de-scharge thebbene van duust philips guldenen, diemen den zelve Spaengnaerden beloofd hadde te betalene, omme dat zy vertrecken zouden" (34).

Het bestuur van het Vrije gelukte er in de soldaten, die langs Sluis naar Zeeland optrokken, waarschijnlijk onder invloed van het beloofde geld, vlug kwijt te geraken. Immers schepen Willem van Restune reisde op 3 februari "met zekeren Spaengnaerden, die van Aryen quamen, naer Ardenbuch omme hemlieden te convoyerene tot Bochoute, ende toe te ziene dat zy den supposten gheen overlast

doen en zoude" (35). De volgende dag trok hij verder "omme zekere Spaengnaerden te helpen leedene naer Bochoute" (36). Vandaaruit voeren ze over.

Drie weken later kregen de te Heist gelegerde Spanjaarden bevel naar Zeeland te vertrekken. Het Vrije zond op 28 februari een paar vaten wijn naar Heist "omme te festoyerene mynen heere van Yseghem ende den capiteynen thueren vertreckene" (37). Daarna begon de overscheping, die helemaal door het Vrije bekostigd werd. Steven Dierycx kreeg de leiding. Hij zette de Heer van Izegem met zijn gevolg en met zijn paarden over.

M. Loonis, M. Ghysebrecht, weduwe J. Pauwels, M. Vinc en Jakob MUSAERT ontvingen elk 10 p. 16 sch. par. "over de huere van eender huse, omme daarmede de voorseide Spaengnaerden in Zeelandt te voerene". De ontvanger betaalde aan elk van de reeds vroeger aangehaalde Sluizenaren 24 sch. par. "over de huere van zes veerboots, by hemlieden ghebrocht vander Sluus te Heys, omme de voorseide Spaengnaerden vanden vloermarcke (38) in te nemene ende ande huse te voerene" (39).

Steven Diericx deed nog een afzonderlijke tocht. Hij haalde de te Sluis verblijvende officieren naar Heist, waar ze eerst de inscheping leidden. Daarna voerde hij hen naar Nieuwerhaven: "van diversche capit^tainen met hueren peerden vander Sluus over te stellene, als zy reysden naer Heys ende wederomme, naer dat de knechten tscepe waren, als zy reysden naer der Nieuwen havene" (40).

G. Stragiers, bevelhebber van de Vlaamse oorlogsschepen, leverde flink werk met zijn mannen. Schepenen van het Vrije en van Brugge konfereerden op 10 maart 1523 "nopende den drie Franssche scepen met wynen ende andere goedinghen, die Gheeraerd^t Stragiers capiteyn met zynen scepen van Vlaenderen ghenomen ende ter Sluus inghebrocht hadde". Drie dagen later reisden twee schepenen naar Sluis "omme te viscterene ende inventorierene tgoet, wesende inde voornoemde drie Franssche scepen" (41).

Daarna werden schepen opgebracht die poogden wapens voor de vijand te vervoeren. Het Vrije en Brugge bespraken op 17 maart het lot "van eeneghe scepen, die ghearresteert waren, om dat zy artillerye ghecocht hadden, in meeninghen die te voerene naer Garnyset, zomen zeyde" (42), en op 15 april spraken ze "nopende zekere scepe toebehoorende eenen Schotte, byden capitain Gheeraerd^t Stragiers ghearresteert" (43).

Men wilde de Franse schepen en hun bemanning tegen een losprijs vrij laten. Blijkbaar hadden Engelse oorlogsschepen deelgenomen aan het kapen van de

vijandelijke schepen. Er ontstond immers ruzie met de Engelsen aangaande het rantsoen van de Fransen. Het Vrije en Brugge konfereerden van 23 tot 25 april over de kwestie "vanden rendsoeyen van zekeren ghevanghenen Franssoysen ende van eeneghen differenten ieghes den capiteyn vanden scepen vanden Inghelschen" (44), en op 4 mei spraken ze "nopende de provisie van zekeren scepen daéranne de capitainen van Inghelandt ende Vlaenderen elc recht pretendeerden" (45).

Daarna pakten de zeesteden de rekening van de vloot over het voorbije jaar aan. Afgevaardigden van het Vrije, van Brugge, Nieuwpoort, Duinkerke en Oostende vergaderden van 21 tot 24 juni "omme de smaldeghe vanden ^MXXVIII^M guldenen omme tuutreedden ende onderhout vanden scepen metgaders vanden butinghe ende convoyghelde vanden haringhe al vander zomere ende iaere tweeentwintich te doene" (46). Brugge en het Vrije onderzochten op 22 juli nogmaals de rekening "vanden onderhoude vanden scepen van oorloghe in Vlaenderen uutghesonden inden zomer XV^C XXII" (47).

De steden Duinkerke, Nieuwpoort en Oostende wensten de voorzorgen voor het komende haringseizoen tijdig te nemen. Hun afgezanten spraken op 6 juli met het Vrije "nopende den scepen, byden Leden ter bewaernesse van den coste onderhouden, ende den convoyscepen diemen uutzenden zoude metten visschers die ten haringhe varen" (48), en op 18 juli drongen ze nogmaals aan in de kwestie "nopende den uutreedene van zekeren convoyscepen ten haringhe" (49).

Brugge en het Vrije lieten het onderhoud van de Vlaamse oorlogsvloot niet los. Beide instanties vergaderden op 26 juli "up taffaire vanden scepen van oorloghen, ende zonderlinghe omme te visiterene de minute vander rekeninghen vanden costen vanden zelven scepen van zes maenden verschenen den laetsten van maerte laesleden", en op 5 augustus om na te gaan, "waermen ghezellen zoude mueghen ghecrighen, omme te stellene upde scepen van oorloghen" (50).

Ondertussen maderde vanuit het zuiden opnieuw een ernstige bedreiging voor de rust en de veiligheid van de bewoners van het Brugse Vrije. Drieduizend Duitse soldaten marcheerden in juni van het Franse front naar Zeeland. Omstreeks half juni bereikten ze Leffinge. Deze parochie leverde voor 75 pd. par. levensmiddelen "den III^M Duutsche knechten, te Leffinghe lydende, als zy naer der Nieuwen havene trocken" (51).

Op 21 juni kreeg het regiment voedsel en onderdak te St.-Kruis bij Brugge. De Duitsers trokken vervolgens naar Nieuwerhaven, waar een herbergier hen eten en drinken bezorgde (52). Het Vrije organiseerde en bekostigde de ganse over-

tocht, die in de laatste dagen van juni plaats vond. Meer dan twintig boten werden gehuurd.

De ontvanger betaalde 8 pd. 8 sch. par. "den stierlieden van zeven boots vander Sluus, toebehoorende den Brunen Cruce ende Nood Gods, die de woorseide III^M knechten hebben helpen overstellen van Oostburch met achtien mannen"; 24 pd. par. aan M. Loonis, Jakob Legiers en andere Sluizenaren, "die ghevoert hadden met viere huen de voornoemde III^M knechten vander Nieuwer Havene naer Zeelandt" (53); 1 pd. 16 sch. par. "den scippere vanden bierscepe, van dat hy twee hondert knechten overvoerde"; 10 pd. 16 sch. par. "voor drie huen ende drie booten, die vanden knechten in Zeelandt voerden"; 7 pd. 4 sch. par. "noch viere scepen van Biervliet, die ooc volc over voerden"; 3 pd. par. aan Adriaen Scoenmakers en zijn gezellen, "van dat zy zekere ruters van oorloghen over voerden ter Nieuwer havene, mids dat zy boven dien noch overvoerden zekere peerden den voorseiden ruters toebehocrende" (54).

Ook in 1524 ging de oorlog ter zee verder. In maart lukte het de Vlaamse vloot opnieuw een paar Franse oorlogsschepen te bemachtigen. Daarna moest het lot van deze vaartuigen en hun bemanning bepaald worden. Het Vrije sprak op 9 maart met Brugge "ende capiteyn vanden scepen van oorloghen nopende zekere scepen den Franssoysen ghenomen", en op 12 maart nogmaals met Brugge "nopende zekere scepen van oorloghen uut Vrackerycke, ghearresteert byden scepen van oorloghen van die van Vlaenderen" (55).

In 1525 aanvaardde de koning van Frankrijk een wapenbestand. Toch ver verlangden de Vlaamse vissers zekerheid nopens het komende haringseizoen. De Vier Leden van Vlaenderen gingen na, op 25 juli, "hoe vele scepen van oorloghen dat men alsoch zal moeten onderhouden ter bewaernesse vanden frontieren, ende hoe vele convoyscepen datmen houden zal metten ghuenen die corts varen zullen ten harincvanghe, thuerliedder bescermesne ende preservacie vanden pillaignen die up de zee, alzoot te presumerene doet, noch wat tyts ghebueren zullen niet teghenstaende dabstinencie van oorloghen, alsnu wesende tusschen der k. m. (= Keizerlijke Majesteit) ende den coninc van Vranckerycke" (56).

Midden de strubbelingen met de Fransen op zee maakten enkele schepen van Oosterlingen zich schuldig aan een niet nader bepaalde overtreding. Ze werden na een vonnis van de admiraliteit in beslag genomen. Het Vrije en Brugge bespraken op 3 december 1525 dit vonnis geveld "by mynen heere den admirael van der zee, ende den capitein vanden scepen van oorloghe, by den Vier Leden

slands van Vlaenderen uutghereet". De uitspraak bepaalde dat de bedoelde schepen, "by den capitain ghenomen, ghebrocht zouden wesen ter Vere ofte in andere zekere havene" (57).

N o t a ' s :

1. St Br Rek, 1507-08, f° 60 v°
2. Reg. Vrije nr 259, Rek 1519-20, f° 38 r°
3. St Br Rek, 1518-19, f° 106 v°
4. Reg Vrije Rek, 1520-21, f° 29 r°
5. idem, idem, f° 29 v°
6. idem, idem, f° 29 v°
7. idem, idem, f° 23 v°
8. idem, idem, f° 31 v°
9. idem, idem, f° 32 r°
10. idem, Rek 1521-22, f° 20 v°
11. Buis of Haringbuize = schip speciaal uitgerust voor de haringvangst.
12. Reg. Vrije nr 261, Rek 1521-22, f° 20 v°
13. idem nr 262, Rek 1522-23, f° 89 r°
14. idem, idem, f° 89 r°
15. idem, idem, f° 90 r°
- 15 bis. idem, idem, f° 102 r°
16. idem, idem, f° 90 v°
17. idem, idem, f° 101 r°
18. idem, idem, f° 91 r°
19. idem, idem, f° 91 r°
20. idem, idem, f° 101 r°
21. idem, idem, f° 91 r°
22. idem, idem, f° 91 v°
23. idem, idem, f° 91 v°
24. idem, idem, f° 91 v°
25. idem, idem, f° 91 v°
26. idem, idem, f° 107 r°
27. idem, idem, f° 92 r°
28. Verwijs en Verdam: Huede of
Hoede = klein vrachtschip.
29. Reg. Vrije Rek 1522-23, f° 107 v°
30. idem, idem, f° 96 v°
31. idem, idem, f° 107 r°
32. idem, idem, f° 99 v°
33. idem, idem, f° 92 r°
34. idem, idem, f° 92 r°
35. idem, idem, f° 95 v°
36. idem, idem, f° 99 v°
37. idem, idem, f° 107 r°
38. Vloedmark = vloedgrens, grens
van het hoog water; andere
schrijfwijzen zijn "vloeymarckt",
"vloetmarkt" verleng met een t
zoals Heist en Doest.
39. Reg. Vrije 262, Rek 1522-23, f° 107 v°
40. idem, idem, f° 107 v°
41. idem, idem, f° 92 v°
42. idem, idem, f° 92 v°
43. idem, idem, f° 93 r°
44. idem, idem, f° 93 r°
45. idem, idem, f° 97 v°
46. idem, idem, f° 93 v°
47. idem, idem, f° 94 r°
48. idem, idem, f° 31 v°
49. idem, idem, f° 94 r°
50. idem, idem, f° 94 r°
51. idem, idem, f° 105 v°
52. idem, idem, f° 105 v°
53. idem, idem, f° 106 r°
54. idem, idem, f° 106 v°
55. idem nr 263, Rek 1523-24, f° 101 v°
56. idem nr 264, Rek 1524-25, f° 110 r°
57. idem nr 265, Rek 1525-26, f° 35 r°